

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-485-6-24>

CONCEPTUAL METAPHOR IN THE SYSTEM OF LINGUISTIC KNOWLEDGE

КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА У СИСТЕМІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗНАНЬ

Shuhaiev A. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of English Philology and Translation
Zhytomyr Ivan Franko State University
Zhytomyr, Ukraine*

Шугаєв А. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
та перекладу
Житомирський державний
університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Malchenko M. S.

*Lecturer at the Department of Germanic
Philology and Foreign Literature
Zhytomyr Ivan Franko State University
Zhytomyr, Ukraine*

Мальченко М. С.

*викладач кафедри германської
філології та зарубіжної літератури
Житомирський державний
університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Концептуальні метафори відіграють центральну роль у формуванні когнітивних моделей, які визначають наше сприйняття та інтерпретацію світу. У когнітивній лінгвістиці, зокрема у працях Лакоффа та Джонсона [1, с. 101], метафора розглядається як механізм, через який одна когнітивна область (джерело) використовується для структуризації іншої області (цілі). Це явище є не тільки мовним, а й когнітивним, оскільки метафоричне мислення глибоко впливає на те, як люди організують знання, розуміють абстрактні поняття й взаємодіють зі складними концептами.

Класичним прикладом є метафора "Аргумент – це війна", яка проектує воєнні стратегії й тактику на сферу дискусії. В результаті, ми говоримо про "атаку на позицію", "захист точки зору", "виграш"

або "програш" у суперечці. Це не просто мовна зручність – подібні метафори формують саму природу аргументації як соціальної діяльності. Дослідження концептуальних метафор значно вплинули на розуміння процесів мислення, зокрема на питання того, як мова, метафори й когнітивні структури взаємодіють. Когнітивно-метафорична теорія постулює, що більшість абстрактних понять, таких як емоції, мораль, час, свідомість, мають метафоричну природу і можуть бути краще зрозумілими через більш конкретні концепти.

Відтак, концептуальна метафора не просто прикрашає мову, а є фундаментальним інструментом для обробки та організації знань, що підкреслює її важливу роль у процесах пізнання й комунікації.

Концептуальна метафора відіграє ключову роль у дослідженні політичної PR-комунікації, оскільки вона є одним із найпотужніших інструментів створення й трансляції смислів у політичному дискурсі. З точки зору лінгвістики, концептуальні метафори сприяють формуванню певного світогляду, нав'язуванню або підтримці певних ідеологій, а також маніпуляції громадською думкою.

Політична комунікація часто використовує метафори для того, щоб пояснити складні чи абстрактні політичні ідеї через знайомі й зрозумілі концепти. Наприклад, у політичному дискурсі популярна метафора "державна – це сім'я" дозволяє політикам говорити про націю як про сімейну структуру, де лідери репрезентовані "батьками", а громадяни – "дітьми", про яких потрібно "дбати", "захищати" або "направляти". Такі метафори викликають емоційний відгук, що зміцнює зв'язок між політиком та електоратом.

Інший типовий приклад – метафора "політика – це війна". Вона проектує військові терміни на політичні процеси, створюючи уявлення про політичну боротьбу як про агресивне протистояння, в якому необхідно "захоплювати позиції", "знищувати ворога", "захищати фронт". Така метафоризація сприяє поляризації суспільства, оскільки протилежні політичні сторони починають сприйматися як вороги, яких необхідно перемогти.

У політичній PR комунікації метафори дозволяють формувати позитивні образи політичних лідерів чи партій, а також дискредитувати опонентів. Наприклад, метафора "світло в кінці тунелю" використовується для надання оптимістичних прогнозів щодо майбутніх змін, тоді як опоненти можуть описувати ситуацію через метафори "безодні" чи "катастрофи". Таким чином, метафори стають ефективними засобами рамування проблем, впливаючи на сприйняття політичних рішень і подій [2, с. 60].

Аналіз політичних метафор у межах PR-комунікації дозволяє виявити не лише мовні стратегії впливу, але й глибинні когнітивні

структури, які формують і підтримують суспільні уявлення. Використання метафор у політичному дискурсі є засобом контролю над інтерпретаціями дійсності, і тому їх дослідження стає важливим для розуміння того, як політичні еліти впливають на формування громадської думки і політичних нарративів. Структура концептуальної метафори складається з двох основних елементів: сфери джерела (source domain) та сфери цілі (target domain). Ця структура відображає процес проєктування понять з однієї когнітивної області на іншу. Розглянемо основні компоненти цієї структури:

- Сфера джерела – це конкретна, знайома або добре зрозуміла область досвіду, через яку ми пояснюємо абстрактні поняття. Зазвичай це фізичні об'єкти або явища, що легко сприймаються, наприклад, рух, війна, подорож, їжа, будівля тощо.

- Сфера цілі – це абстрактна або складніша когнітивна область, яку ми намагаємося зрозуміти за допомогою метафори. Це можуть бути концепти, які важко описати без використання конкретніших понять, такі як час, емоції, економіка, політика, любов тощо.

- Мапування (mapping) – це зв'язок між елементами сфери джерела і сфери цілі. Через мапування одна когнітивна область (сфера джерела) надає структуру для осмислення іншої (сфери цілі). Наприклад, у метафорі "Життя – це подорож" концепти зі сфери джерела ("подорож") проєктуються на сферу цілі ("життя"): життєві етапи співвідносяться з відрізками шляху, труднощі з перешкодами на дорозі, а цілі – з пунктами призначення.

- Метафоричні вирази – це конкретні мовні реалізації концептуальної метафори. Вони слугують індикаторами наявності метафоричного мапування. Наприклад, у контексті метафори "Аргумент – це війна" можна знайти вирази на кшталт "захищати позицію", "атакувати аргумент", "перемогти в суперечці", які вказують на мапування між концептами війни та аргументації.

- Основне поняття (основа метафори) – це головна ідея, що визначає метафоричний зв'язок між двома сферами. Наприклад, у метафорі "Час – це гроші" основна ідея полягає в тому, що час є обмеженим ресурсом, і тому ми можемо його "витратити", "зеконотити" або "втратити".

Структура концептуальної метафори – це сукупність відносин між двома когнітивними сферами, які дозволяють використовувати один досвід для осмислення іншого. Мапування між сферою джерела і сферою цілі не є випадковим: воно ґрунтується на певних схожих властивостях, які дозволяють цим поняттям взаємодіяти на концептуальному рівні.

Таким чином, концептуальні метафори є ключовим аспектом лінгвістики, оскільки вони поєднують когніцію, культуру, комунікацію та розвиток мови.

Література:

1. Lakoff G., M. Johnson. *Metaphors We Live By*. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.
2. Steen, G. From linguistic to conceptual metaphor in five steps. *Metaphor in Cognitive Linguistics*. Amsterdam : John Benjamins, 1999. P. 57–77.